

© Н. М. Магас
(Івано-Франківськ)

ЕМОЦІЙНЕ ЗАБАРВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ: ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті досліджується лексико-семантична репрезентація емоцій у сучасному англomовному політичному дискурсі. Логічний і функціональний аналіз особливостей організації емоційно забарвлених висловлювань базується на їх предикативній природі. У дослідженні простежуються особливості функціонально-синтаксичної репрезентації емоцій. Емоціогенний потенціал синтаксичних конструкцій розглядається як засіб впливу та переконання. Розкриваються закономірності емоційного самовияву автора у дискурсі цього типу.

Ключові слова: політичний дискурс, конотація, інверсія, повтор, порівняльні конструкції.

Н.М. МАГАС. ЭМОЦИОНАЛЬНАЯ ОКРАСКА ПОЛИТИЧЕСКОГО ДИСКУРСА: ПРАГМАТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье проводится исследование лексико-семантической репрезентации эмоций в современном англоязычном политическом дискурсе. Логический и функциональный анализ особенностей организации эмоциональных выражений базируется на их предикативной природе. В исследовании рассматриваются особенности функционально-синтаксической репрезентации эмоций. Эмоциогенный потенциал синтаксических конструкций рассматривается как средство влияния и убеждения. Раскрываются закономерности эмоционального самовыражения автора в дискурсе этого типа.

Ключевые слова: политический дискурс, коннотация, инверсия, повтор, сравнительные конструкции.

N.M. MAGAS. EMOTIONAL POLITICAL DISCOURSE: A PRAGMATIC ASPECT

The article deals with lexical and semantic representation of emotions in Modern English political discourse. Logical and functional analysis of the peculiarities of emotive expressions was based on their predicative nature. The features of the functional and syntactic representation of emotions have been considered. The emotive potential of syntactic structures is regarded as a means of influence and persuasion. Emotional self-expression patterns in this type of discourse have been revealed.

Key words: political discourse, connotation, inversion, iteration, comparative patterns.

Дослідження політичного дискурсу у закордонних і вітчизняних наукових працях охоплюють все більше коло лінгвістичних питань, що зумовлено не лише посиленням ролі політики та політиків у світі, їхнім перебуванням у центрі уваги засобів масової інформації, а й виникненням та розвитком низки нових дисциплін – іміджелогії, конфліктології тощо.

І хоча політика та її вираження у мові неодноразово поставали предметом дослідження багатьох дослідників, та найбільший акцент зроблено на виявленні особливостей лексико-семантичної системи мови, оскільки вона найбільшою мірою підпорядкована впливу соціальних чинників. Так, питання формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов постають у працях

А. А. Бурячка (Бурячок, 1983), теорію і практику російського красномовства висвітлює Л. К. Граудіна, Є. М. Ширяєв (Граудина, Ширяєв, 1999), конотативний аспект фразеологічних одиниць в англomовному політичному тексті досліджується А. Є. Фалілеєвим (Фалілеев, 2008), семіотиці політичного дискурсу присвячені праці Є. І. Шейгал (Шейгал, 2004), текст і зміст політичних дебатів аналізує Т. А. Ван Дейк (Van Dijk, 2004). І оскільки сучасні лінгвістичні дослідження спрямовані на вивчення нових різновидів дискурсу, зокрема політичного, то аналіз особливостей вираження емоційності у політичному дискурсі з позицій прагматики засвідчує актуальність цієї статті.

Метою дослідження є встановлення особливостей вираження емоцій у політичному дискурсі зі з'ясуванням специфіки його синтаксису, що зумовлює необхідність розв'язання таких завдань: визначити кваліфікаційні ознаки емоційності політичного дискурсу, виявити особливості функціонально-синтаксичної репрезентації емоцій та простежити закономірності емоційного самовияву автора у дискурсі цього типу.

Окреслюючи поняття політичного дискурсу у статті звернемося до двох основних підходів: з одного боку розглядатимемо його як “сукупність усіх мовленнєвих актів, які використовують у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які базуються на певних традиціях та перевірені досвідом” (Шейгал 2004: 22), а з іншого – як “будь-які мовленнєві утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких належить до сфери політики” (Шейгал 2004: 23) та “сукупність дискурсивних практик, що ідентифікують учасників політичного дискурсу як таких або формують конкретну тематику політичної комунікації” (Баранов 2008: 246).

Відзначимо, що О. С. Кубрякова розмежовує поняття “дискурс” і “текст”, розуміючи перше як когнітивний процес, пов'язаний з мовленням, а друге – як кінцевий результат мовленнєвої діяльності (зафіксовану форму) (Кубрякова 1999: 186–197). І хоча ми не можемо говорити про чітке розмежування цих двох термінів у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці, у статті підтримуємо точку зору про те, що аналіз дискурсу передбачає дослідження тексту, який постає ядерним елементом дискурсу.

Таким чином, політичний дискурс – це вживання мови в соціально-політичній сфері спілкування і, ширше, у публічній сфері спілкування. Належність тексту до політичних категорій визначається і його тематикою, і місцем у системі політичної комунікації. Як мовний матеріал у дослідженні будемо використовувати виступи політиків, політичних оглядачів і коментаторів, публікації у засобах масової

інформації, матеріали спеціалізованих видань різної тематики, що стосуються певних політичних аспектів.

Відомо, що відображення політики в лексико-семантичній системі мови передбачає наявність таких аспектів проблеми: ідеологізація нейтральних слів, деідеологізація, ідеологічна нейтралізація, вторинна ідеологізація, переідеологізація тощо. Ці спроби відображення політики у слові, найрухливішому мовному ярусі, чітко свідчать про соціально-оцінний характер використання лексичних одиниць, що виражається у свідомому виборі мовних засобів викладу, яким притаманне відповідне емоційне забарвлення, конотація, закладені експліцитно або імпліцитно у значенні тієї чи іншої лексичної одиниці.

За твердженням О. Г. Волкова, вплив політичного тексту на громадську свідомість важко переоцінити: політичні інститути влади за допомогою тексту нав'язують розуміння соціальної ситуації, і, що більш суттєво, впливають на формування світосприйняття (Волков, 2005). Отже, найкраще призначення політичного дискурсу проявляється в тому, що визначаючи світосприйняття особи він водночас керує нею. На думку А. Ю. Мазаєва, дискурс політика завжди яскраво емоційно забарвлений, оскільки метою його виступів є переконання слухачів, що вимагає добору і використання спеціальної лексики (Эпштейн 2008: 153). Характерна для цього типу дискурсу функція переконання говорить сама за себе – текст повинен бути переконливим, а тому він має бути логічним, легким для сприйняття та запам'ятовування, проникати в емоційну сферу, стосуватися як об'єктивного, так і особистого. Для досягнення конкретних політичних завдань можуть використовуватись не тільки певні слова, але й та чи інша синтаксична конструкція. Так А. П. Загнітко не визнає коректною точку зору, що у синтаксисі меншою мірою, ніж у лексиці, відображаються особливості політичної комунікації, оскільки синтаксична організація мовлення, як форма для вираження відповідного змісту, відіграє суттєву роль у вияві функції впливу публіцистики (Загнітко 2007: 10).

У лінгвістиці останніх десятиліть значно поживилося дослідження реченнєвих елементів “модифікаційно-супровідного (інфраструктурного) рівня” (Зарицкий 2001: 3) – вставних та вставлених одиниць як досить об'ємних, виразно індивідуальних і достатньо типових засобів мовного вираження думок, почуттів. Зацікавлення ними постало у зв'язку з новими концепціями, зорієнтованими на вивчення загальнонаукової проблеми “людина в мові” або “мова в дії”, коли акцентується увага на сутності

діяльності людини, яка повідомляє про факти чи події, реагує на них, по-своєму вербалізує почуття і бажання в процесі пізнавальної діяльності, словесно формує поняття, думки, висновки, спонукає співрозмовника до дії тощо (Грищенко 1993: 4–5). Таку різноманітність мовленнєвих потреб і виявів у своїй комунікативній завершеності реалізують передусім засобами синтаксису, зокрема й системою вставних конструкцій, які отримали неоднакову термінологічну кваліфікацію мовознавців. Їх визначають як вставні слова, словосполучення, речення (Плющ 1976; Шульжук 2004), вставні та вставлені одиниці (Грицина, 2002), вставні компоненти (Загнітко, 2007), оцінювальні кваліфікатори або вставні і вставлені компоненти (Олійник, 2002) тощо. Оскільки згадані терміни не мають принципових сутнісних відмінностей, надалі послуговуватимемося ними як синонімічними, кваліфікуючи їх як одиниці, уведені до речення на семантико-комунікативному та функціонально-синтаксичному рівнях для вираження емоцій у політичному дискурсі. Враховуючи той факт, що в англійській науковій літературі немає чіткої класифікації вставних слів, словосполучень та речень, аналізуємо їх за запропонованою російськими мовознавцями системою наступним чином:

1. Зі значенням упевненості / невпевненості, сумніву щодо повідомлення: *to be sure* ‘бути упевненим’, *it is difficult to say* ‘важко сказати’, *there is every reason to believe* ‘існує причина вірити’, *in fact* ‘насправді’, *in reality* ‘у дійсності’, *it is (not) true* ‘хибно / невірно’, *perhaps* ‘можливо’, *indeed* ‘насправді’, *it seems* ‘здається’, *it's (un)likely to* ‘схоже на / не схоже на’ та інші. Так, у політичному дискурсі *It's not clear who that new choice might be* ‘Невідомо, яким буде новий вибір’ (The CBS News. 04/10/2011) спостерігається вираження автором інтелектуальної емоції невпевненості, яка впливає на учасників комунікативної ситуації та спонукає їх до вагань, роздумів, кого ж обрати. За допомогою вживання у кожному з речень синонімічних вставних конструкцій збільшується ймовірність переконання або ж запевнення комунікантів у достовірності фактів, про які повідомляється. Тобто виражаючи власну упевненість політик апелює до свідомості виборців і спонукає їх повірити: *As a matter of fact, this represents an enormous workforce that, by working till the last breath, is able to cover far beyond the needs of the camps. Actually, the Kwan-Lio-So play a central role in keeping the DPRK's regime functional* ‘Насправді, це являє собою величезну робочу силу, яка, працюючи до останнього подиху, здатна охопити набагато більше, ніж потреби табору. Фактично, Гуань-Ліо-Так відіграє центральну роль у збереженні функціонального режиму КНДР’ (The Global Politician. 29/04/2011).

Також відзначимо конструкції *it appears (does not appear) to* 'виглядає (не виглядає) як', *it seems* 'здається', *it's (un)likely to* 'схоже / не схоже, що', які в українській мові репрезентуються як *(не), що (щоб)* і виділяються на синтаксичному рівні, на відміну від англійської, де вони вбудовані у предикат висловлювання, як-от: "If it was, it seems I didn't get the job" 'Якщо б це було так, здається, я б не отримав роботу' (The Guardian. 12/08/2011).

2. Ті, що акцентують увагу співрозмовника, підкреслюють основні ідеї: *moreover, by and large, what is needed is...* 'крім того, загалом, що потрібно – це...' і т.д. Наприклад, політик привертає увагу виборців до позиції президента у битві штатів, або ж викликає інтерес до важливих подій цього року, як-от: *Still, he said, "What is very important this year is the independents and moderates in the middle who are far less concerned with social issues than the economy"* 'Тим не менш, він сказав: "Що дуже важливо у цьому році це незалежні та помірковані люди всередині, які набагато менше займаються соціальними питаннями, ніж економікою"' (The CBS News. 08/10/2011).

3. Із зазначенням емоційних реакцій, що виражають:

а) радість, схвалення, позитивну оцінку: *It is notable that virtually all the crises in the former Yugoslavia have been resolved (more or less successfully) by the US, while the EU had been only a silent follower in what was publicly promulgated as a bipartisan endeavor* 'Слід зазначити, що практично усі кризи у колишній Югославії були вирішені (більш-менш успішно) США, у той час як ЄС був тільки тихим послідовником у тому, що визнається двопартійністю зусиль' (The Global Politician. 09/05/2011);

б) жаль, провину та іноді навіть звинувачення, що характеризуються негативною оцінкою: *"I did so only at the margin, but I wish I could have done much more for him"* "Я зробив це тільки опосередковано, але мені шкода, бо міг би зробити набагато більше для нього" (The Guardian. 15/07/2011);

в) подив, здивування: *Her boldness, as it turns out, is not only down to the deputy leadership* 'Її сміливість, як виявилось, засуджує не лише депутатське керівництво' (The Guardian. 06/12/2011);

г) хвилювання, турботу: *Unfortunately, President Obama's important and constructive speech embracing and supporting the peaceful, democratic revolutions in the Arab world was also undermined by an unhelpful and surprising set of remarks about Israel and the Palestinians...* 'На жаль, важлива і конструктивна промова президента Обама, яка охоплює і підтримує мирні, демократичні революції в арабському світі, була також

підірвана низкою марних і дивних зауважень щодо Ізраїлю та палестинців...’ (The Weekly Standard. 20/05/2011);

д) смуток, пригніченість: “*I think this left a scar... that I hoped I could remedy, and help him operate in a different way*” “Я думаю, що це залишило шрам... я сподівався, що зможу виправити, і допомогти йому працювати по-іншому” (The Guardian. 15/07/2011);

е) презирство, обурення: “*It's absolutely outrageous. This government is going into universities and telling people what they can and can't read*” “Це абсолютно обурливо. Цей уряд йде в університети і говорить людям, що вони можуть і не можуть читати” (The Morning Star. 07/06/2011);

є) почуття переваги, самовпевненість: *Adopting a newly assertive tone, he infuriated many Tories by also insisting that free schools be barred from making profits* ‘Нещодавно самовпевненим тоном, він розлютив багатьох торі, наполягаючи на тому, що безкоштовні школи будуть відсторонені від отримання прибутку’ (The Guardian. 11/09/2011);

ж) сором, провину: *He initially denied the photo was of him but later admitted it was* ‘Він спочатку заперечував, що це його фото, але потім визнав, що воно його’ (The CBS News. 14/09/2011);

з) страх: *Tae Jin Kim: ...Hundreds of thousands of ordinary North Koreans are wearing their lives down to sustain Kim Jong-il's rule. Javier Delgado Rivera: What does terrify the most to prisoners, torture?* ‘Тай Джин Кім: ... Сотні тисяч простих північних корейців покладають життя для підтримки правління Кім Чен Іра. Хав'єр Дельгадо Рівера: Що лякає самих ув'язнених, тортури?’ (The Global Politician. 29/04/2011);

и) спокій, почуття безпеки: *I'm not particularly worried about Governor Perry and Governor Romney frightening the American people when President Obama scares them every single day. (APPLAUSE)* ‘Я особливо не хвилююсь через губернатора Перрі та губернатора Ромні, які залякують американців, тоді як президент Обама залякує їх щодня’ (ОПЛЕСКИ) (The Washington Post. 12/09/2011);

і) почуття симпатії, прихильності: *With respect to some of the questions that were asked in the last segment on the economy, I would just say this. Some people say that Barack Obama's economy is a disaster* ‘З поваги до деяких питань, які були поставлені щодо економіки, я б просто сказав наступне. Кажуть, що економіка Барака Обами може призвести до катастрофи’ (The Washington Post. 12/09/2011).

Синтаксис, як найважливіший стилетвірний засіб, міцно пов'язаний зі змістом висловлення, де діапазон соціально та політично зумовлених явищ постає досить

широким. Тож проілюструємо особливості вираження емоцій в англомовному дискурсі на рівні синтаксичних конструкцій.

1. Інверсія як порушення прямого порядку слів, “в результаті якого виділяється який-небудь елемент та отримує спеціальні конотації емоційності та експресивності” (Арнольд 1990: 162), в сучасній англомовній політичній пресі реалізується через:

а) предикатив. Так, порушення порядку слів у висловлюванні “*Even more disgusting was the voters who were bussed in by Pawlenty, fed by Pawlenty and wore T-shirts for Pawlenty and then voted for Bachmann*” “Ще більш огидно було від того, що виборці, які їхали автобусами, харчувалися і носили футболки за сприяння Павленті, а потім голосували за Бечмен” (The Huff Post Comments. 08/2011) засвідчує емоційність автора, невдоволеність з приводу вибору прибічників Павленті;

б) обставини, які заповнюють перші позиції у реченні, як-от: *Never in the field of human conflict was so much owed by so many to ... the Navy* ‘Ніколи ще в історії людських конфліктів не було так багато заборговано тими, які належать до ... військово-морського флоту’ (The Times. 24/08/2011), де автор упевнено стверджує свою позицію.

2. Конструкції із займенниками *whoever, whatever, whenever* ‘хто б, що б, коли б’ та їх синоніми найчастіше змушують учасників комунікативної ситуації замислитись, подають надії, наприклад: “*Whoever runs against Obama is going to have to be strong*” ‘Той, хто іде проти Обама, має бути сильним’ (National Review Online. 19/04/2011).

3. В експресивній конструкції емпатичне дієслово *do* зустрічається у ролі підсилювача значення основного дієслова, наприклад: *I really do believe that Europeans have never contemplated filling in the military and security vacancies in the Balkans* ‘Я справді вірю, що європейці ніколи не мали наміру заповнити вакансії військових та охорони на Балканах’ (The Global Politician. 09/05/2011).

4. Конструкції, у яких політик умисно ставить запитання і далі відповідає на них, спонукають учасників комунікативної ситуації сприйняти запропонований варіант відповіді як єдиний і правильний. Автор такого типу повідомлень демонструє почуття гордості, переваги та особистої значущості. Для прикладу, у виступі *Rick Perry*: ... *And you want to talk about some powerful job creation? Tell the trial lawyers to get out of your state and to quit costing businessmen and women (APPLAUSE)* ‘Рік Перрі: ... І ви хочете поговорити про потужне створення робочих місць? Скажіть адвокатам, щоб вони забирались із вашого штату та припинили підрахунки бізнесменів і жінок (ОПЛЕСКИ)’ (The Washington Post. 12/09/2011) через конструкцію запитання-відповідь чиновник

демонструє презирство щодо свого опонента та викликає інтерес у слухачів / читачів до реформи, якою пишається.

5. Як відомо, риторичні запитання не передбачають відповіді, вони вживаються з метою привернути увагу, посилити вплив на емоційний тон, іноді викликати почуття піднесення, щастя. *Iranian President Mahmoud Ahmadinejad: ...Second, the nuclear bomb is useless and ineffective. The Zionist regime has nuclear bombs. At the same time, did it succeed in its war against the Gazans? Did its nuclear bomb give it victory in the 33 Day War against Lebanon? Were the former Soviet Union's nuclear bombs able to save the Soviet Union from collapse?* ‘Президент Ірану Махмуд Ахмадінежад: ... По-друге, ядерна бомба марна і неефективна. Сіоністський режим має ядерні бомби. У той же час чи увінчалися вони успіхом у війні проти жителів Гази? Чи ядерна бомба принесла їм пермогу в 33-денній війні з Ліваном? Чи змогли ядерні бомби колишнього Радянського Союзу врятувати його від розпаду?’ (The Euronews. 05/08/2011).

6. Повтор у мовленні політиків використовується як у межах одного, так і в межах декількох суміжних речень. Саме на тотожній побудові кількох речень базується стилістичний прийом паралелізму, при якому синтаксична структура відтворюється повністю або частково. З метою емоційного резонансу політичний діяч сплановано акцентує увагу адресата на важливих для мовця моментах дискурсу за рахунок багаторазових повторів значущих реплік, як-от: *Mahmoud Ahmadinejad: ...Thought has value, public opinion has value, human beings have value. We believe that in the future no one will ever be able to use nuclear bombs. We believe that's the end of the story.* ‘Махмуд Ахмадінежад: ... думка має значення, громадська думка має значення, люди мають значення. Ми вважаємо, що в майбутньому ніхто ніколи не зможе використовувати ядерні бомби. Ми вважаємо, що це кінець історії’ (The Euronews. 05/08/2011). Повтор із наростанням емоцій підсилює переконання про значущість людини для іранського суспільства.

Повторення мовцем елементів попереднього висловлювання може свідчити про високий ступінь його емоційної напруги, коли знижується здатність контролювати свій мовленнєвий потік:

Moderator: Congresswoman Bachmann, do you have anything to say about what Governor Perry just said. You're a mom. Michele Bachmann: I'm a mom. And I'm a mom of three children.

‘Модератор: конгресмен Бечмен, у вас є що сказати про те, що губернатор Перрі тільки що сказав. Ви мама. Мішель Бахман: Я мама. І я мама трьох дітей’

(The Washington Post. 12/09/2011).

Повторення синтаксичної конструкції привертають увагу співрозмовника, оскільки їх зміст виділяється на фоні ключової ідеї, що представлена у виступі: *You will see the millions there happy for their liberation from the dark forces. You will see. You saw in Zawiya, you will see it in Misrata, in Ras Lanuf.. we have many examples* ‘Ви побачите там мільйони щасливих за своє визволення від темних сил. Ви побачите. Ви бачили в Завія, ви побачите це в Місраті, в Рас-Лануфі .. у нас є багато прикладів’ (Channel 4 News. 16/03/2011). Паралельні конструкції у наведеному висловлюванні виступають засобом емоційного впливу на адресата мовлення, тобто на суспільство та журналіста як його представника.

У висловлюванні *And that's what we need to be focusing on in this country, freeing up the small businessmen and women to do what they know how to do, which is risk their capital and give them half a chance to have an opportunity to have a return on that investment, and they will go risk their capital. That's what the president of the United States needs to do: Quit the spending. Give clear regulatory relief and reform the tax code* (The Washington Post. 12/09/2011) за допомогою паралельної конструкції конкретизується зміст викладу.

7. Конструкції з чужим мовленням, що ґрунтуються на включенні в авторське мовлення іншої особи або джерела інформації. Вживаючи висловлювання притаманні російським політичним ідеям чи пропаганді, політичний діяч експлікує інтерес до російсько-британської співпраці, що наочно демонструє приклад: *...In the next 20 years I believe we can go very much further as we prove that we are stronger together* ‘... У найближчі 20 років я вважаю, що ми зможемо піти набагато далі, якщо доведемо, що разом ми сильніші’ (The Guardian. 12/09/2011).

8. Порівняльні конструкції, в яких політики репрезентують симпатії або ж антипатії, як-от: *“The longer you speak with the gangster head of a country, the more victims there will be ... until these cannibals are erased from the story,” Berezovsky said in a telephone interview from London* “Чим довше ви говоритимете з гангстерами-керівниками країни, тим буде більше жертв... поки цих канібалів не витруть з історії”, Березовський сказав в телефонному інтерв'ю з Лондона (The Guardian. 12/09/2011).

Отже, політичний дискурс, як засіб впливу на учасників комунікативної ситуації та на соціум зокрема, вимагає ґрунтовного дослідження. Аналіз прагматичних особливостей емоційно забарвленого політичного дискурсу засвідчує можливість їх репрезентації за допомогою вставних та вставлених слів, словосполучень, речень,

паралельних, порівняльних конструкцій, риторичних запитань та інших синтаксичних засобів, яким властиві емоційність, експресивність. Спостережено, що вставні конструкції за своїм граматичним ладом відповідають вимогам до структурного оформлення односкладного чи двоскладного речення і здебільшого слугують початком дописів. Одиниці функціонального синтаксису орієнтовані на психологію передбачуваного учасника комунікації для адекватного сприйняття задуму автора і щонайтісніше пов'язані зі змістом політичної інформації, її спрямуванням й адресованістю, що у поєднанні імпліцитних та експліцитних компонентів смислу постають потужним засобом переконання і впливу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Арнольд И. В. Стилистика английского языка / И. В. Арнольд. – М. : Просвещение, 1990. – 304 с.
2. Баранов А. Н. Диагностика российской коррупции : социологический анализ [Электронный ресурс] / А. Н. Баранов. – 2008. – Режим доступа : <http://www.anti-cor.ru/awbreport/index.htm>.
3. Бурячок А. А. Формування спільного фонду соціально-політичної лексики східнослов'янських мов / А. А. Бурячок. – К. : Наук. думка, 1983. – 248 с.
4. Волков А. Г. Использование политического текста институтами власти [Электронный ресурс] / А. Г. Волков // Культура народов Причерноморья : (Вопросы духовной культуры). – 2005. – Том 47. – С. 140–142. – Режим доступа : http://archive.nbuv.gov.ua/articles/KultNar/kpr47/kpr47_140-142.pdf
5. Грицина В. І. Інфраструктура речень публіцистичного стилю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова” / В. І. Грицина. – Запоріжжя, 2002. – 20 с.
6. Грищенко А. П. Сучасна українська літературна мова : підручник / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін. / [за ред. А. П. Грищенка]. – К. : Вища шк., 1993. – 366 с.
7. Загнітко А. П. Сучасний політичний газетний дискурс : риторика і синтаксис / А. П. Загнітко // Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка. – Донецьк : Східний видавничий дім. – 2007. – Т.16. – С. 5–19.
8. Зарицький М. С. Стилїстика сучасної української мови / М. С. Зарицький. – К. : Парламентське видавництво, 2001. – 154 с.
9. Кубрякова Е. С. О контурах новой парадигмы знания в лингвистике / Е. С. Кубрякова, О. В. Александрова // Структура и семантика художественного текста : доклады VII междунар. конф. – М. : Московский государственный открытый педагогический университет, 1999. – С. 186–197.
10. Культура русской речи : учебник для вузов / [под ред. проф. Л. К. Граудиной и проф. Е. Н. Ширяева]. – М. : Издательская группа НОРМА-ИНФРА, 1999. – 560 с.
11. Олійник З. П. Вставні і вставлені компоненти у структурі висловлювання і тексту : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.15 / Олійник Зінаїда Павлівна. – Донецьк, 2002. – 303 с.
12. Плющ Н. П. Інтонація вставності в українській мові : [монографія] / Н. П. Плющ. – К. : Наукова думка, 1976. – 131 с.
13. Фалилеев А. Е. Коннотативный аспект фразеологических единиц в английском политическом тексте / А. Е. Фалилеев // Вестник Мордовского гос. университета. – 2008. – № 3. – С. 167–168.
14. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : [монография] / Е. И. Шейгал. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2004. – 326 с.
15. Шульжук Н. В. Синтаксис української мови : підручник / Н. В. Шульжук. – К. : Видавн. центр Академія, 2004. – 408 с.
16. Эпштейн О. В. Семантико-прагматические и коммуникативно-функциональные категории политического дискурса [Электронный ресурс] / О. В. Эпштейн // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – Тамбов : Грамота, 2008. – № 2 (2). – С. 150–156. – Режим доступа : http://www.gramota.net/articles/issn_1997-2911_2008_2_55.pdf
17. Dijk T. A. Van. Text and Context of Parliamentary Debates [Электронный ресурс] / T. A. Van Dijk // Cross-cultural perspectives on parliamentary discourse / [edited by Paul Bayley]. – 2004. – P. 339–372. – Режим доступа : <http://books.google.com/books?id>

Стаття надійшла до редакції 14.10.2012